

Метод проектів у контексті реалізації Концепції «Нова українська школа» // Науково-методичний супровід функціонування інформаційно-освітнього простору регіону : Науково-методичний вісник № 53. – Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2017. – С. 104-113.

МЕТОД ПРОЕКТІВ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»

О.Е. Жосан,

кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри педагогіки, психології і корекційної освіти, комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»

Якщо ми уважно проаналізуємо запропоновану Міністерством освіти і науки України формулу нової української школи, то побачимо, що переважну більшість її компонентів неможливо навіть уявити без кардинальних змін як у змісті, так і в методах навчання («Новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві», «Наскрізний процес виховання, який формує цінності», «Педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками», «Орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитино центризм», «Нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя», «Сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу») [5]. Зазначені проблеми реально можна розв'язати лише на основі суттєвих змін у чинній класно-урочній системі та системного впровадження в освітній процес інноваційних технологій, що стосуються як педагогічної, так і управлінської діяльності. Сьогодні на одне з перших місць у практиці освітньої діяльності виходить *метод проектів*.

Метод проектів: з історії створення та поширення. Проектування, що виникло в технічних галузях знань на початку ХХ ст., поширилося і в гуманітарній сфері. Метод проектів – це теорія і практика, що дозволяють перекинути місток між досвідом і проблемами педагогів першої половини ХХ ст. та вимогами сьогодення. У методі проектів відображено комплекс ідей, які найчіткіше були розроблені американським педагогом і філософом Джоном Дьюї на основі «концепції прагматизму». Він був упевнений, що освіта має базуватися

не на тих знаннях, які дитині стануть у пригоді колись у майбутньому, а на тому, що дитині потрібно саме сьогодні, на проблемах його реального життя [2, с. 333-334].

Теоретичною основою такого підходу є «метод проектів», розроблений на основі концепції прагматизму Джона Дьюї у 20-х роках ХХ ст. американським педагогом Вільямом Кілпатриком. Відповідно до цієї концепції, учні безпосередньо залучаються до практичної діяльності, в процесі якої опановують теоретичні знання, необхідні для виконання певних завдань. В. Кілпатрик писав, що метою впровадження методу проектів має бути виховання людини, що вмє працювати, постійно проявляючи ініціативу, ставить собі масштабні практичні завдання та вмє їх виконувати [2, с. 336-338].

Українська радянська школа в 1922 – 1933 роках також масово і системно використовувала метод проектів. Тоді навіть не існувало такої організаційної форми навчання, як урок. Учні на практичному заняття, яке могло тривати від 2 до 6 годин і навіть більше (!), відпрацьовували певну тему, розвиваючи різноманітні вміння та здобуваючи самостійно нові знання [2, с. 342-350].

Останнім часом метод проектів переживає друге народження, ефективно доповнюючи інші педагогічні технології, які сприяють становленню особистості школяра як суб'єкта діяльності та соціальних відносин.

Сучасна педагогічна наука розглядає проектування як створення на діагностико-прогностичній основі цілісної системи, що забезпечує гарантоване досягнення спланованого результату [6].

Суть та ознаки методу проектів. Під словосполученням «метод проектів» ми розуміємо і певний комплекс ідей, і досить чітку технологію, і конкретну практику роботи. Слово "проект" у перекладі з латинської мови означає "кинутий уперед, задум, план". Якщо задатися метою провести паралель між *прогнозуванням* і *проектуванням*, то слід звернути увагу на відмінність у: меті роботи, результаті роботи, критеріях оцінювання. Основна мета прогнозування - опис характеристики майбутнього об'єкта, а проектування – його побудова. Прогноз оцінюється відповідно до дійсності, а проект – відповідно до мети (мета – ідеальне уявлення кінцевого результату).

Метод проектів – спосіб організації навчально-виховного процесу, зорієнтований не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування і набуття нових (часто шляхом самоосвіти) [2].

Проектування потребує систематизації різноманітних знань: педагогічних, психологічних, філософських, соціальних, історичних, екологічних, медичних, технічних, інформаційних. Метою "проектної" педагогіки, на думку Т. Піроженко, є створення умов повноцінного життя та життєдіяльності дитини. Способом реалізації перспектив розвитку дитини є створення моделі психолого-педагогічного проектування взаємодії дорослого з дітьми, це варіант реалізації моделі освіти, в якій мета, завдання та засоби реалізації відображають завдання розвитку особистості людини [8, с. 7].

Психологічна наука доказово підтверджує ефективність та доцільність соціалізації дитини на ранніх етапах онтогенезу і застосування проектної педагогіки, що наближає педагога до усвідомлення головного свого призначення – формування "образу "Я" дитини. Метод проектів дає можливість отримати необхідні для життя знання не в *дискретному*, а в *синтезованому* вигляді, що дуже важливо для адаптації молодшої людини до оточення, яке постійно змінюється.

Зростання популярності методу проектів у різних країнах протягом останнього часу веде до збільшення кількості різних підходів до тлумачення його сутності. Тому крім загального визнання сутності проектної технології запропоновано низку обов'язкових критеріальних вимог до її сучасного тлумачення:

- наявність освітньої проблеми, складність і актуальність якої відповідає навчальним запитам і життєвим потребам учнів;
- дослідницький характер пошуку шляхів вирішення проблеми;
- структурування діяльності відповідно до класичних етапів проектування;
- моделювання умов для виявлення учнями навчальної проблеми (її постановка; дослідження; пошук шляхів вирішення; експертиза й апробація версій);
- конструювання підсумкового проекту, його захист; корекція і

впровадження;

- самодіяльний характер творчої активності учнів;
- практичне або теоретичне (прикладне) значення результату діяльності до застосування (впровадження);

- педагогічна цінність діяльності (учні здобувають знання, розвивають особистісні якості, обґрунтовують необхідні способи мислення і дії) [6; 7].

З огляду на різні підходи до класифікації проектів, їх розрізняють за такими параметрами:

1) складом учасників проектної діяльності: індивідуальні; колективні (парні, групові);

2) характером партнерських взаємодій між учасниками проектної діяльності: кооперативні, змагальні, конкурсні;

3) характером координації проекту: безпосередній; прихований;

4) тривалістю: короткі; середньої тривалості; тривалі;

5) метою і характером проектної діяльності: інформаційні; ознайомлювальні; пригодницькі; мистецькі; науково-пошукові; конструкційні тощо.

Дослідницькі проекти потребують добре обміркованої структури, визначеної мети, актуальності предмета дослідження для всіх учасників, соціальної значущості, продуманості методів. Вони повністю підпорядковані логіці дослідження і мають відповідну структуру: визначення теми дослідження, аргументація її актуальності, визначення предмета й об'єкта, завдань і методів дослідження, висунення гіпотез розв'язання проблеми і визначення шляхів її розв'язання.

Творчі проекти не мають детально опрацьованої структури спільної діяльності учасників, вона розвивається, підпорядковуючись кінцевому результату, інтересам учасників проекту.

В *ігрових проектах* учасники беруть собі визначені ролі. Це можуть бути як літературні персонажі, так і реально існуючі особистості, імітуються їх стосунки, які ускладнюються вигаданими учасниками ситуаціями. Домінуючим видом діяльності є гра.

Інформаційні проекти спрямовані на збирання інформації про який-небудь об'єкт, явище, ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, її аналіз і узагальнення фактів. Можлива така структура такого проекту: мета проекту, його актуальність; методи обробки та отримання інформації, результати (стаття, реферат, доповідь, відеофільм); презентація (публікація, телеконференція). Такі проекти можуть бути частиною дослідницьких проектів, їхнім модулем.

Практично-зорієнтовані проекти. Результат діяльності чітко визначено з самого початку, він орієнтований на соціальні інтереси учасників (документ, програма, рекомендації, проект закону, тощо.) Проект потребує складання сценарію всієї діяльності з визначенням функцій кожного учасника. Особливо важливими є добра організація координаційної роботи у вигляді поетапних обговорень та презентація одержаних результатів і можливих засобів їх впровадження в практику.

Освітній (педагогічний) проект – це форма організації занять, яка передбачає комплексний характер діяльності усіх його учасників щодо отримання освітньої продукції за певний проміжок часу від одного уроку (заняття) до декількох місяців. У процесі виконання проектних завдань учні мають набути різноманітних умінь.

Активне включення учнів і педагогів у зміст тих або інших проектів дає можливість засвоїти нові способи людської діяльності в соціокультурному середовищі.

Педагогічні проекти є багатограннішими й мобільнішими порівняно з технічними. Якщо в технічному проекті можна перелічити й описати всі елементи, то для педагогічного проекту це зробити дуже важко через різноманітність педагогічних явищ, індивідуальних особливостей людей як суб'єктів його реалізації.

Загальні ознаки проектування:

- орієнтація на майбутнє,
- активний вплив на соціальні процеси,
- конкретне розв'язання перспективних проблем,

- варіативність,
- мобільність.

Проектування можна уявити і як *багатовимірний план*.

Великою перевагою проектної діяльності є *вміння*, яких набувають учні та педагоги, а саме: планувати свою роботу, попередньо прораховуючи можливі результати; використовувати багато джерел інформації; самостійно збирати і накопичувати матеріал; аналізувати, співставляти факти, аргументувати свою думку; приймати рішення; установлювати соціальні контакти (розподіляти обов'язки, взаємодіяти один з одним); створювати "кінцевий продукт" - матеріальний носій проектної діяльності (доповідь, реферат, фільм, календар, журнал, проспект, сценарій); представляти створене перед аудиторією; оцінювати себе та інших.

Методи проектування досить різноманітні, та добір їх залежить від:

- проблеми проектування,
- предмета проектування,
- особливостей суб'єктів, що беруть участь у проектуванні.

До методів, які можна вважати ефективними в проектуванні, належать методи *моделювання та кваліметрії*.

Результат проектування – це *проект*, функціональна специфіка якого залежить від таких умов: стану соціуму, особливостей суб'єктів, що працюють над підготовкою проекту, функціональних зв'язків між елементами проекту, реальних результатів, можливостей використання результатів проекту.

Етапи проектування

1. Теоретичний (*теоретичне створення проекту*).
2. Рефлексивний (*самоосмислення, самоаналіз*).
3. Експериментальний (*апробація, часткове застосування*).
4. Корируючий (*уточнення теоретичного проекту*).
5. Заключний (*застосування проекту*).

Теоретичний етап має такі напрямки: *дивергенції* (розширення меж проектної ситуації з метою забезпечення достатньо широкого простору для

пошуку розв'язання проблеми); *трансформації* (створення принципів і концепцій); *конвергенції* (вибір оптимального варіанта з багатьох альтернативних).

Найскладнішим для впровадження у навчальний процес дослідницьких проектів є *підготовчий* етап. Педагог при плануванні на навчальний рік має виділити **провідну тему** чи **декілька тем**, які будуть винесені на проектування. Далі необхідно сформулювати відповідну кількість як індивідуальних, так і групових тем, робота над якими потребує засвоєння учнями необхідних знань і формування необхідного досвіду. Але педагогу слід мати на увазі, що проект учня може перетворитися в реферат, а реферат просто "витагується" із Інтернету.

Чіткість організації проектування визначається: конкретністю постановки мети, визначенням запланованих результатів, з'ясуванням вихідних даних. Дуже ефективним є використання невеликих *методичних рекомендацій* чи *інструкцій*, де вказується: необхідна і допоміжна література для самоосвіти, вимоги педагога до якості проекту, форми і методи кількісної оцінки результатів, алгоритми проектування.

Необхідно організувати роботу таким чином, щоб учні *навчалися*: визначати основні і поточні (проміжні) мету і завдання; шукати шляхи їх вирішення, обираючи оптимальні; здійснювати і аргументувати вибір; передбачати наслідки вибору; діяти самостійно (без підказки); порівнювати отриманий результат з тим, що потребується; об'єктивно оцінювати процес (саму діяльність) і результат проектування [2; 4].

Проектна діяльність передбачає *роботу в колективі*. Це формує соціалізовану особистість. Працюючи у команді, діти вчаться:

- взаємодіяти один з одним, вирішувати конфлікти,
- набувати навичок міжособистісного спілкування,
- брати відповідальність за вибір рішення,
- аналізувати результати діяльності.

Досвід свідчить, що найскладніше *самостійно розподіляти обов'язки*. Тут слід дотримуватися принципу "кожний робить те, що зможе зробити краще

інших".

Становленню особистості учня сприяє також необхідність допомогти один одному, оцінювати один одного, критикувати, а найголовніше – нести відповідальність за свою роботу перед собою, своєю групою, всім колективом.

Під час роботи з *інформаційною частиною* проекту учням може бути складно зорієнтуватися в інформаційному просторі. Тому рекомендуємо розпочати навчання учнів із пошуку і відбору необхідних відомостей, передбачаючи для цього тренінгові форми занять.

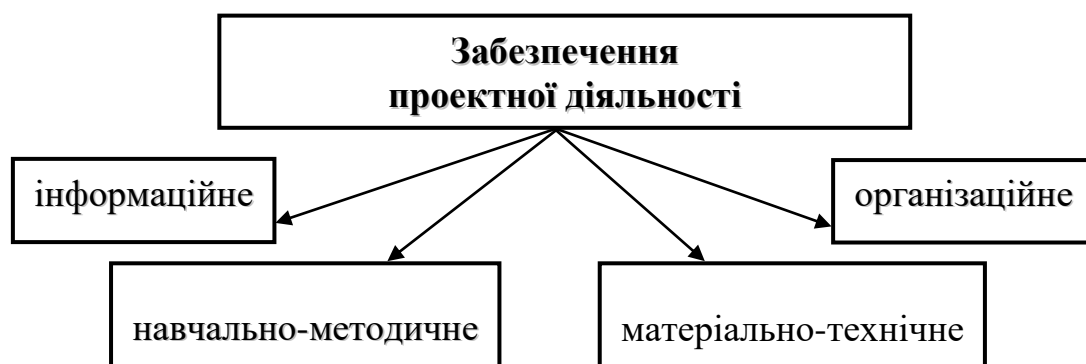
Певні труднощі для учнів пов'язані з *аналітичною частиною* проекту. Вони не завжди вміють розставити логічні та емоційні акценти, оцінити явища в цілому.

Педагогу необхідно:

- скласти графік індивідуальних і групових консультацій;
- визначити дати, коли учні подають у чорновому і чистовому варіанті підсумки чергового етапу роботи над проектом;
- коригувати діяльність учнів при необхідності.

Завдяки спланованим діям, учитель досягає взаємодії дитячої душі і розуму, навчає мислити.

Ресурсне забезпечення проектної діяльності

Забезпечення мотивації. Необхідно забезпечити зацікавленість дітей в роботі над проектом, мотивацію, яка стане джерелом енергії для самостійної діяльності та творчої активності. Мотивація забезпечується *доступними, обраними відповідно до віку* темою та проблемою проекту [3].

Найвагомішим мотивом у проектній діяльності є *презентація результатів*. Розповіді про свої досягнення, про те, що знав нового, що навчився робити, як працював весь колектив та він особисто, необхідно учню будь-якого віку [7].

Використовуючи результати наукових досліджень та спираючись на перспективний педагогічний досвід, можна виокремити десять основних форм презентації проекту.

Обирати форми презентацій слід з урахуванням *індивідуальних і групових* особливостей учасників проекту та їхніх бажань.

Підготовка до презентації має займати тривалий період відведеного на проект часу. Слід пам'ятати, що результатом роботи над проектом є, передусім, *здум способу розв'язання* проблеми проекту. Тому його і потрібно подавати перш за все, а продукт роботи грає другорядну роль і допомагає подати втілення задуму або певний образ [7].

У процесі презентації важливою є позитивна тональність в оцінюванні результатів проекту з боку педагога, якими б несуттєвими вони не були; потрібно ініціювати доброзичливу та конструктивну дискусію щодо оцінки результатів даного проекту.

Умови застосування методу проектів у навчально-виховному процесі

1. Дотримання майнових і немайнових прав учасників проекту, збереження їх життя і здоров'я.
2. Дотримання вимог державних стандартів освіти.
3. Керованість діяльності.
4. Готовність до цієї діяльності педагога і учнів (вихованців).
5. Наявність забезпечення проекту (інформаційного, організаційного, навчально-методичного, матеріально-технічного).

Можна визначити також такі *чинники впливу* на процес застосування методу проектів:

1. Зовнішнє середовище закладу (особливості мікрорайону, сусідні заклади, батьки учнів, соціально-економічна ситуація тощо).
2. Кадровий склад закладу, склад учнів, їхні мотиви, цінності, культура і можливості.
3. Особливості змісту освіти в закладі.
4. Культура і традиції закладу.
5. Система громадського самоврядування закладу.

Висновки та рекомендації. Сутність проектної технології полягає в раціональному поєднанні теоретичних знань учасників проекту з практичним застосуванням їх для вирішення конкретних завдань.

Застосування методу проектів – це нагальна потреба нашого часу. Метод проектів засвідчує повну узгодженість навчання з життям, з інтересами учнів, він ставить учня у становище дорослої людини. І тоді школяр нагадує лікаря, інженера, вчителя, для якого теоретичні знання – засіб творчих пошуків. Зрештою активно розвивається мислення з опорою на науку. Основною тезою сучасного розуміння методу проектів можна вважати вислів: «Я знаю, для чого мені потрібно те, що я пізнаю, та де і як я можу ці знання застосувати».

Ця технологія подає один із можливих способів реалізації *проблемного навчання*. Коли вчитель ставить задачу, він тим самим окреслює заплановані результати навчання і вихідні дані. Все інше мають робити учні: визначати проміжні завдання, шукати шляхи їх вирішення, діяти, порівнювати отримане з

тим, що вимагалось, корегувати діяльність.

Формування в учнів *дослідницьких навичок* – одне з важливих завдань застосування методу проектів. Звісно, не з кожного учня вийде вчений, але необхідно домагатися, щоб кожному була знайома радість відкриття нового, радість творчого усвідомлення життя.

Результативним проект можна вважати тоді, коли його реалізація здатна розв'язати актуальну проблему, коли проект може бути застосованим для масового використання, бо йому властиві новизна, оптимальність, гнучкість, цілісність, відсутність протиріч.

Проектування – особливий тип інтелектуальної діяльності, відмінною рисою якого є перспективна орієнтація, практично спрямоване дослідження. Таким чином, виконання учнями проектів, як колективних, так і індивідуальних, передбачає залучення їх до виявлення, аналізу та розв'язання реальних загальнолюдських проблем із використанням для цього практичної дослідницько-пошукової діяльності.

Чи можливий симбіоз теорії та практики в освітній діяльності? Так, цього можна досягти при використанні методу проектів, адже кожен із нас знає, що практичний досвід у багатьох випадках буває набагато ціннішим, ніж сухі теоретичні знання.

Реалізація методу проектів на практиці змінює *роль учителя* під час навчального процесу. Із носія готових знань він перетворюється на організатора пізнавальної діяльності учнів.

Змінюється *психологічний клімат* у колективі, оскільки вчителю потрібно переорієнтувати свою роботу і роботу учнів на різноманітні види самостійної діяльності, на пріоритет діяльності дослідницького, пошукового, творчого характеру, на особистісний і професійний розвиток учня в процесі навчання.

Вчитель має не лише добре знати свій предмет, але й бути компетентним в інших галузях науки, бачити точки їх дотику. Педагог повинен знати своїх учнів, їхні можливості, інтереси, бажання, він має бути комунікабельним, толерантним і, найголовніше – творчим.

Вчителю *потрібно*:

1. Не лише передати учнями суму тих чи інших знань, а навчити здобувати ці знання самостійно, вміти застосувати їх для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань.

2. Сприяти учневі у здобутті комунікативних навичок, тобто здатності працювати у різноманітних групах, виконуючи всілякі соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника тощо).

3. Розширити коло спілкування дітей, знайомство з іншими культурами, різними точками зору на одну проблему, сприяти формуванню толерантності.

4. Прищепити учням уміння користуватися дослідницькими методами.

До *організації проекту* висуваються такі вимоги:

1. Проект розробляється за ініціативи учнів. Тема проекту для всього класу одна, а шляхи її реалізації у кожній групі – різні.

2. Проект є значущим для найближчого та опосередкованого оточення учнів-однокласників, батьків, знайомих.

3. Робота над проектом є дослідницькою, моделює роботу в науковій лабораторії.

4. Проект – завжди педагогічно значущий, тобто учні набувають знань, будують стосунки, оволодівають необхідними способами мислення та дії.

5. Проект має бути орієнтованим на вирішення конкретної проблеми.

6. Проект повинен бути завчасно спланованим, сконструйованим, але разом з тим допускає гнучкість та зміни під час виконання.

7. Проект повинен бути реалістичним, орієнтованим на ресурси, які має у своєму розпорядженні навчальний заклад.

Результат роботи буде позитивним лише за умови плідної співпраці педагога, учнів, батьків, представників громадськості – розуміння одне одного та взаємодопомоги.

Література

1. Василевська Л.С. Проектна діяльність методиста як засіб удосконалення професійної майстерності педагогів [Електронний ресурс] / Л.С.Василевська // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя].

Сер.: Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 6.

2. Ващенко Г.Г. Загальні методи навчання : [підруч. для педагогів]. – К. : УВС, 1997 – 410 с.

3. Дьоміна О. Метод проектів як засіб розвитку творчої особистості та ефективної співпраці учнів та вчителя / О.Дьоміна // Англійська мова та література. – 2012. – № 3. – С. 7–10.

4. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості / О.Л.Кононко – К. : Освіта, 1998. – 254 с.

5. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / редкол. – К. : МОН, 2016. – 38 с.

6. Омельчук Р. Метод проектів у контексті сучасної освіти / Р.Омельчук // Директор школи (Шк. світ), 2007. – № 42.

7. Пахомова Н.Ю. Метод учебного проекта в образовательном учреждении : [пособ. для учителей и студ. пед. ВУЗов] / Н.Ю.Пахомова. – М. : АРКТИ, 2003. – 110 с.

8. Піроженко Т.О. Життєдіяльність дитини як цікава та змістовна подія / Т.О.Піроженко // Дошкільне виховання. – 2006. – С. 9–12.

9. Яценко Н. Проектна діяльність учнів як засіб компетентісно-спрямованого навчання / Н.Яценко // ТНТ, 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://virtkafedra.ucoz.ua/imidg/jacenko.pdf>.